

Kentlerde sürdürülebilir su politikaları ve ‘katılım’

Şimdiye kadar hiç olmamış bir şey oldu ve 22 belediye başkanı 'Yetki, görev ve sorumluluklarımız doğrultusunda kendi illerimizdeki su yönetimini yukarıdaki ilkeler doğrultusunda gerçekleştireceğimizi beyan ediyoruz' dedi. Bu, birçok bakımdan devrimci bir durum.

Akın Atauz

27/03/2021

Daha önce “katılım” konusu üzerindeki irdeleme ve çözümlemeleri sürdüreceğimizi belirtmiştik. Ancak, geçtiğimiz günlerde gazetelerde beliren “su manifestosu” ve uygulamada bazı “katılım arayışlarının (ya da sadece sözcüklerin) geçmesi, bu haftanın konusunu değiştirdi. Haftaya, kaldığımız yerden devam edilebilir.

Kendilerini genellikle “sosyal demokrat” olarak adlandıran belediyeler, **“Kentlerde Sürdürülebilir Su Politikaları Zirvesi”** için, 22-23 Mart’ta, **İzmir**’de bir araya geldi. **22 Mart Dünya Su Günü**’nde zirvenin ev sahibi İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı manifestoyu açıkladı ve belediye başkanları da “başka bir su yönetimi mümkün!” görüşü çerçevesinde ortak bir çalışma yaptılar.

Şimdiye kadar hiç olmamış bir şey oldu ve toplam 22 belediye başkanı “yetki, görev ve sorumluluklarımız doğrultusunda kendi illerimizdeki su yönetimini yukarıdaki ilkeler doğrultusunda gerçekleştireceğimizi beyan ediyoruz” dedi. Açıklamayı gerçekten nerdeyse inanılmayacak kadar müthiş, belki de “devrimci” bir girişim olarak görmeliyiz. Bunu birçok bakımdan “devrimci” bulabiliriz:

“Sosyal demokrat” belediyeler ortak bir sorun için bir araya geliyor. Belediyeler ortak bir manifesto yayınlıyor. Üstelik bu manifesto ekolojik bir sorunla ilgili. Dahası su sorununu ve iklim değişikliğini ele alıyor. En önemlisi de bu konuda belirlenen beş ilke çerçevesinde on somut adım tanımlıyorlar. Bunların her birini, gerçekten devrimci bulabiliriz.

Beş ilkesel değişiklik

Biraz daha yakından incelediğimizde, yapılması öngörülen beş ilkesel değişikliği şöylece özetleyebiliriz:

- Katılımcı bir su yönetim modeli oluşturulması,
- Suyun kullanımında arzın değil talebin yönetilmesi,
- Havza ölçeğinde planlanma yapılması,
- Doğanın su döngüsünün korunması ve kirlenmesine/ azaltılmasına yol açan uygulama, yapılaşmaya ve madencilik gibi faaliyetlere izin verilmemesi,
- Suyun ekosistem ve sektörler arası döngüsel kullanımı yağmur hasadına yönelik yöntemler geliştirilmesi.

Bu ilkelerin hepsinin de gerçekten çok olumlu ilkeler olduğunu söyleyebiliriz. Gerçi yeteri kadar iyi düşünülmüş ve sistemleştirilmiş olmayabilir, ama yine de gerek kapsayıcılıkları, gerek yaklaşım- yöntem bakımından olumlu ve uygulanabilir oluşları gerekse de çoktandır artık sözü bile edilmeyen ama bilimsellikleri nedeniyle kaçınılmaz olarak başvurulması gereken bazı kavramları içermesi nedenleriyle bu 22 belediyeyi ve İzmir Belediyesi’ni kutlamalıyız.

On somut adım

Tanımlanan on somut adım için “ilkeler” için olduğu kadar gönül rahatlığıyla olmasa da yine sevinmek ve Türkiye’de iklim değişikliğine karşı yapılabileceklerle dair bir arayışın başlamış olması bakımından, belediyeleri kutlamak gerekiyor. Bu somut adımları, yayınlandıkları biçimiyle değil de, bir mantık ve düşünceyi geliştirebilme kapasitesini artırabilmek amacıyla, belki aşağıda yazılan düzenlemeyle ele almak, daha doğru olacaktır: Belki 10 somut adım, şu biçimde ele alınabilir:

- İklim değişikliği, kuraklık ve su kıtlığı sorunlarını ele alan ve paydaşların mutabakatıyla yasa yapılmalı,
 - Yasanın yapımında, kamu yararı ilkesi ön planda olmalı ve
 - Uluslararası ilkeler ve özellikle Paris İklim Anlaşması dikkate alınmalı (imzalanmalı deniliyor ama onu böyle anlamak, daha gerçekçi olacak galiba)
- Yönetimde örgütlenme biçimlerinde değişikliğe gidilmeli, örgütlenme yenilenmeli,
 - Koordinasyonsuzluk ortadan kaldırılmalı
 - Su ve kanalizasyon idaresi mevzuatı yeniden düzenlenmeli
- Yeni yasa ve örgütlenme modeli çerçevesinde planlı bir çalışma yapılmalı ve ekolojik sorunlar ve özellikle tarım sorunları, fiziksel planlamayla ele alınmalı, havza ölçekli bütüncül planlar yapılmalı
 - Su havzalarındaki tüm noktasal ve yaygın yaygın kirlilik kaynakları kontrol altına alınmalı,
 - Kuruyan göller restore edilmeli ve doğal su döngüleri korunmalı
 - Tarımda doğru ürün planlaması yapılmalı ve tasarruflu sulamaya geçilmeli ve israfı önlenmeli ve
 - Beton Kanaldan (gerçekten Kanal-İstanbul’dan) vaz geçilmeli

deniliyor. Ancak, ne yazık ki bu somut adımlarda, galiba ilkelere göre daha çok sorun bulunuyor.

Bu önemli konuda yararlı olabilmek önemli olduğu için soruna biraz daha eleştirel bakmak ve geliştirilebilmesi için içtenlikle düşünceler, öneriler ileri sürmek belki bir işe yarayabilir?

Öncelikli alan tarım

Katılımcıların hepsi belediye başkanı olmakla birlikte manifestoda kentler için hiçbir şey söylenmiyor. Asıl önem tarıma verilmiş. Bu doğru olabilir, ancak belediye başkanlarının bu konuda yapabilecekleri, asıl sorun alanları kent olduğuna göre oldukça sınırlı ya da sınırlı olmalı. İllerde tarımla ve ekolojik kaynakların korunmasıyla ilgilenmek ve tarımsal politikalar, uygulamalar vb. ile kentsel yerleşmelerin nasıl ilişkilendiğini çok boyutlu olarak düşünebilir ve yeni örgütlenme kapasiteleri yaratılması elbet söz konusu olabilir. Ancak yine de belediyelerin asıl örgütlenme ve sorun alanının kentle ilgisini ikincilleştirmemek gerekiyor.

Maddelerin ele alınışında bir sıralama ve sistematik hemen hiç yok gibi. Önerdiği kamusal yararı sağlayabilecek, dikkatli ve planlı, etkin yaklaşımla uyumlu bir sistematik içermiyor. Metnin böylesine geniş ve hızlı bir toplantıda yapılmış olmasından ötürü durum anlaşılabilir. Ancak yine de, daha hazırlıklı ve sistemli olunması gerektiği gerçeğinin uzağında kalmış olmak, toplantının inandırıcılığını azaltıyor ve politik bir şova dönüştürüyor.

Burada eksik olan konular hakkında düşünebilecekler aşağıda sıralanıyor:

- Planlar, “**Havza Planı**” niteliğinde olabilir elbet. Ancak asıl gereksinim, demokratik ve ileri kuramları ve teknolojileri dikkate alan bölge

planlarının yapılabilmesidir. Bölge planlarının sınırları her zaman idari il sınırları ile uyuşmaz/ uyuşmayabilir. Ekolojik verileri çok daha dikkatli olarak gözetken ve bütün boyutları dikkate alan bölge planları yapılmasının önerilmesi daha doğru olabilirdi. Bölge planları, sınırı il sınırlarına kadar genişlemiş belediyeler veya belediye birlikleri tarafından yönetilmesi ve finanse edilmesi sorunları üzerinde durulması, yararlı olabilirdi.

- Ekoloji ve su kullanımı, iklim değişimi ve kuraklıklar konusunda hem önleyici hem de yaşama/ davranış/ üretim biçimlerine ve mevcut koşullara göre (ki bu her bölge/ alt bölge için farklı olabilir) farklı kesimlerin gereksinimlerine/ alışkanlıklarına/ öğrenme arzularına göre, zorlayıcı olmayan ama özendiren çok katmanlı yaygın eğitim programları geliştirilmesi olanakları araştırılabilirdi. Asıl önemli olan, toplumun her kesiminin yaptığı işi yaparken ve gündelik yaşamını sürdürürken, iklim değişikliği, kuraklık, kaynakları koruma ve temiz tutma kirletmeme vb. konularında bilinçlenmelerini sağlayabilecek gönüllü ama formel olmayan eğitim ortamlarının yaratılabilmesi üzerinde durulmalıydı.
- Su ekolojisi sadece tarımla değil, diğer bütün sektörlerdeki işleyişle ilişkili olduğundan diğer sektörlerin de (evsel tüketim dahil) ilkesel stratejileri olmalı ve burada su kullanmış kirletmeler ve kirlenen suların/ kaynakların yeniden kullanımı için özel çalışmaların her sektörde, su stratejisiyle bütünleşik ve sektörler arası bir biçimde yürütülmesine dair bir kaygı/ çaba gerekirdi.
- Belki bütün bunlardan da önemli olarak belediye başkanları kendi kentlerine döndüklerinde, bu konuda ne yapmaya başlayacaklar ve bu “deklarasyon sonrası uygulama planları (her biri için farklılıklar içerebilir) ne olmalı?” sorusu bütünyle açıkta bırakılmış. Deklarasyon, eğer etkili olmak istiyorsa her kentin belediyesinin hemen acil bir eylem planı yapması gerektiğini ve bu planın da eğer olasıysa ana hatlarını, eğer olası değilse, acil olarak eğilmesi gereken temel konulara ve en önemli yaklaşım ilkelerine dair genel de olsa söz etmesi gerekirdi. Ya da basit bir çerçeveye de olsa vaatlerin somut politika eylemlerine nasıl dönüştürülebileceğine işaret etmesi/ belirtmesi gerekirdi.

Katılım ama kimlerin?

Bu konuların her birini genişletmek, ayrı ayrı mercek altına almak kuşkusuz yararlı olacaktır. Ancak haftalardır üzerinde tartıştığımız katılım sorunu açısından yaklaşıma kısaca göz gezdirerek bu yazıyı bitirebiliriz. Katılım konusunda, “Su yönetimi, şehir, havza ve ülke ölçeğindeki su kullanıcısı tüm paydaşların; tarım örgütleri, sanayiciler, evsel su kullanıcıları, meslek örgütleri, doğa ve çevre örgütlerinin içinde yer alacağı yepyeni, katılımcı bir anlayışla gerçekleştirilmelidir” deniliyor. Eğer yanlış değilse, (gerçi “evsel su kullanıcıları” da deniliyor, ama bu sanki yeteri kadar düşünülmeyen yazılmış gibi duruyor) “su kullanıcısı tüm paydaşlar” denildiğinde bireylerin değil, sadece resmi ve sivil örgütlerin söz konusu edilmekte olduğu düşünülebilir.

Çok tartışmalı olsa da katılımcılık bakımından bir başlangıç olarak kabul edilebilir.

Ancak yine de bu örgütlü resmi ve sivil örgütler, katılımcı bir su yönetim modeli oluşturmak için “şehir, havza ve ülke ölçeğinde” nasıl bir araya gelecekler? Bu şimdiye kadar hiç olmamış bir şey ve sadece bu talep üzerinde biraz düşünmek ve ne yapılabileceği konusunda biraz daha gerçekçilik, sözün nasıl formüle edilebileceği konusunda ciddiye alınacak bir arayış söz konusu olabilirdi.

Katılım, yukarıdaki nedenlerle “göstermelik” bir klişe kullanımı gibi duruyor. Bununla birlikte katılım konusunda gerçekten yapılabilecek olanın bugün için ne kadar az olduğunu, haftalardır tartışmakta olduğumuzdan dolayı biliyoruz.

Yapıcı bir eleştiri ile son sözleri, belki şu biçimde formüle edebiliriz:

Belediyeler arasında hiyerarşi ve yaptırım-finansman gücünün farklarına göre olmayan (yani metropoliten belediyelerin “büyük ağabey” olmadığı) bir beraberlik tanımlamak için işe girişilebilir ve giderek bu beraberliğe meslek örgütlerinin ve çevre-ekoloji örgütlerinin de “eşit” paydaşlar olarak katılımının nasıl sağlanabileceği üzerinde düşünülebilir. İşin daha zor olan bölümü çok farklı sınıflardan ve etnik gruplardan ve politik-kültürel gruplardan gelen “tarım örgütleri ve sanayicilerin” nasıl katılacağını düşünmek olacaktır. Sonuç olarak, manifestonun gerçekten operasyonel olabilmesi açısından merkezi yönetimin hiçbir zaman yapmayacağı “iklim yasası” (ve Paris Anlaşması) eksikliği de merkezi yönetimin ajanlarıyla/ kurumlarıyla da (büyük bir olasılıkla sadece negatif bir katkı olacaktır ama) ilişki kurma/ geliştirme sorunları da stratejik bir önemle ele alınabilirse, bazı riskler belki azaltılabilir?

Akın Atauz